

INNEHÅLL

TILLGÄNGLIGHET	6
OM METODEN	8
VÄGEN TILL EN LEVANDE LOKALSAMLING	9
SAMVERKA	10
INVENTERA	12
DEFINIERA	14
INTEGRERA	18
PRESENTERA	20
FÖRMEDLA	22
SVEDALARUMMET	24
INSPIRATION	34
LÄSTIPS	35

ORDLISTA

SAMLINGSFÖRVALTNING

Det helhetssätt på vilket arbetet med en samling planeras, struktureras, utförs och följs upp. Samlingsförvaltning syftar till att samlingen ska tillgängliggöras och vårdas ansvarsfullt och för framtiden.

INFÖRLIVA

Att föra in ett objekt i beståndet genom katalogisering.

AVYTTRA

Att göra sig av med införlivade objekt ur samlingen. Det kan innebära att objektet säljs, doneras eller kastas.

GALLRA

Hela processen från att ett katalogiserat exemplar ur samlingen väljs ut för avyttring tills det blivit avyttrat.

INLEDNING

Under hösten 2018 och våren 2019 har vi på Svedala bibliotek jobbat med projektet *Svedalarummet – Lär känna din hembygd*. Projektet har finansierats med biblioteksutvecklingsmedel från Region Skånes kulturförvaltning. Målet var att tillgängliggöra det gemensamma kulturarvet i bibliotekets lokalsamling.

Musei- och kulturarvsvetare Zanna Friberg anställdes som projektledare och expertis. I projektgruppen ingick också kultur- och bibliotekschef Eva Thorgilsson och kultur-samordnare Karin Leeb-Lundberg.

Genom projektet ville vi göra lokalhistorien till en mer levande, relevant och inbjudande resurs för alla våra medborgare.

Med denna metodhandbok vill vi dela med oss av våra erfarenheter från arbetet med vår lokalsamling. Vi hoppas att metodhandboken kan vara ett verktyg för andra bibliotek som vill ta tillvara på den resurs lokalsamlingar kan vara för medborgarna och ge dåtiden, samtiden och framtiden en lokal förankring.

VARFÖR LOKALSAMLINGAR?

Lokalsamlingar är ett vanligt inslag på folkbibliotek och kan variera i storlek från en hylla till hela avdelningar eller rum. De kan ha olika innehåll men består ofta av fack- och skönlitteratur, tidningsurklipp och annat material om lokalbygden och dess historia.

En ordnad och väl förmedlad lokalsamling kan säkra tillgången till historia och kulturarv även för medborgare som inte själva aktivt söker sig till museer eller arkiv. Alla kommuner har inte ett eget museum och alla kommunarkiv har inte utåtriktad verksamhet men varje kommun ska enligt bibliotekslagen ha ett folkbibliotek. När biblioteket arbetar aktivt med lokalsamlingen kan den bli en fantastisk kulturarvsresurs för medborgarna.

I tider då samhällsutvecklingen kan uppfattas som snabb och komplex och där kulturhistoria ibland blir en del av den politiska debatten, kan biblioteket ta till vara på potentialen som finns i lokalsamlingarna. Det bidrar till en professionell syn på samlingen som främjar samhörighet i lokalsamhället, fri åsiktsbildning, lärande och integration.

TILLGÄNGLIGHET

HUR TILLGÄNGLIG ÄR LOKALSAMLINGEN?

Vet medborgarna att lokalsamlingen finns och vad den innehåller?

Det bör vara tydligt att biblioteket har en lokalsamling. Den behöver därför vara en synlig del av beståndet, både i biblioteksrummet och digitalt. Det ska också framgå vad det är för samling och vad som finns i den.

Går det att hitta till lokalsamlingen?

Det bör vara lätt att hitta och upptäcka lokalsamlingen även om man inte aktivt letar efter den. I vissa fall har lokalsamlingen placerats i ett eget specifikt rum i biblioteket och ni bör i så fall fråga er hur synligt det rummet är och vad som kan göras för att synliggöra det.

Finns det plats att utforska materialet i anslutning till lokalsamlingen?

Det bör finnas någonstans att sitta, bord att jobba vid och god belysning i anslutning till lokalsamlingen. Detta är speciellt viktigt eftersom många lokalsamlingar består av referensmaterial som måste läsas på plats.

Går det att hitta i lokalsamlingen?

Allt material i lokalsamlingen måste vara sökbar i bibliotekets katalog eller i någon annan databas. Det ska vara tydligt hur sökning i lokalsamlingen går till. Samlingen bör vara ordnad och sökbar så att det lätt går att hitta eftersökt material eller botanisera bland intressanta ämnen.

I vilket skick är lokalsamlingen?

Eftersom hela eller större delen av en lokalsamling kan vara referensexemplar och innehålla äldre böcker och material bör det finnas en rutin för att aktivt kontrollera samlingen och laga eller gallra böcker som är i dåligt skick.

Hur inbjudande är lokalsamlingen?

Det är viktigt att tänka över hur lokalsamlingen i sin helhet presenteras och levandegörs. Lokalsamlingar kan ibland innehålla en hel del material som förvaras i askar, kuvert, pärmar eller tidskriftssamlare. Detta kan försvåra sökbarheten och ge ett oprofessionellt intryck. Genom enhetlig presentation och aktiv skyltning kan samlingen förmedlas, inte bara förvaras.

FÖR VEM ÄR DEN TILLGÄNGLIG?

Reflektera över vilka som använder lokalsamlingen idag och varför. Lokalsamlingar har ofta tillkommit genom enskilda individers engagemang, genom ett samlande som styrts av individuella intressen snarare än någon förvävsplan. Kunskapen om samlingen blir därmed bunden till en eller ett par personer i organisationen. När de sedan slutar sin anställning är det i många fall svårt för bibliotekspersonalen att sätta sig in i lokalsamlingen och hjälpa låntagarna att navigera i den, då den är ordnad på ett personligt sätt.

Lokalsamlingen blir då bara tillgänglig för de som varit med och skapat samlingen. För medborgare som inte varit insatta blir samlingen svårtillgänglig. Tröskeln blir hög för barn, unga och nyanlända. För dessa prioriterade målgrupper kan en tillgänglig lokalsamling vara speciellt värdefull för att kunna upptäcka det lokala i det globala, få lära känna sin hembygd och få möjlighet att knyta an till platsen där de bor.

OM METODEN

Det kan kännas överväldigande att börja ta sig an en lokalsamling, oavsett omfattning och nivå av tillgänglighet. Kanske finns det en rädsla för hur mycket arbete det kommer innebära eller en oro över hur engagerade medborgare kommer att reagera på eventuella förändringar av lokalsamlingen... eller så känns det bara svårt att veta var ni ska börja.

Med utgångspunkt från projektet *Svedalarummet - Lär känna din hembygd* vill vi dela med oss av den metod vi använt för att blåsa nytt liv i vår lokalsamling. Metoden har inspirerats av arbete med samlingsförvaltning på museer och arkiv. I metoden tas det hänsyn till att lokalsamlingar skiljer sig från bibliotekets övriga bestånd men samtidigt är en del av biblioteket. Lokalsamlingar är biblioteksbestånd men kan likna museisamlingar eller arkivbestånd både till innehåll och uttalat eller outtalat syfte.

Metoden delar upp arbetet i tydliga delmoment som kan genomföras i den takt och omfattning som passar just ert biblioteks behov och förutsättningar. Metoden är utformad för att arbetet med lokalsamlingen ska präglas av:

- Hållbarhet och långsiktighet inom verksamheten
- Transparens och utrymme för inflytande
- Utforskande av biblioteket som förmedlare

Genom metodens delmoment bygger ni upp en samlingsförvaltning som gör er lokalsamling långsiktigt tillgänglig och levande.

VÄGEN TILL EN LEVANDE LOKALSAMLING

SAMVERKA kring samlingen från början. Ta vara på lokala kompetenser och medborgarengagemang och bygg upp ett förtroende för biblioteket som förvaltare av lokalsamlingen och förmedlare av lokalhistorien.

INVENTERA lokalsamlingen för att ta reda på vad som finns i den och hur sökbart det är.

DEFINIERA lokalsamlingen inom ramen för er verksamhet. Både bibliotekets personal och besökarna behöver veta vad samlingens syfte är och vad för slags innehåll de kan förvänta sig i den.

INTEGRERA lokalsamlingen i bibliotekets verksamhet så att personalen på biblioteket känner sig förtrogna med samlingen och trygga i att hjälpa besökarna att utforska den. Låt inte arbetet med lokalsamlingen bli personbundet. Säkerställ att alla kan få hjälp oavsett vem som jobbar.

PRESENTERA lokalsamlingen på ett genomarbetat och medvetet sätt för att sänka tröskeln till samlingen och underlätta för fler att närma sig sin lokalhistoria.

FÖRMEDLA lokalhistorien med hjälp av lokalsamlingen för att uppmuntra medborgarna att utforska den.

SAMVERKA

Kontakta potentiella samverkanspartners direkt

Lokalsamlingen existerar i regel inte i ett vakuum. Den har ofta kommit till genom stort engagemang och kan därför ha många medskapare. Lokalsamlingen kan också vara en av flera kulturarvsresurser i en bygd. Andra kan vara lokala arkiv och museum, skolor och hembygdsföreningar.

Visa att ni arbetar med lokalsamlingen

Synlighet är viktigt för att bygga tillit till bibliotekets arbete med lokalsamlingen. Bjuda in till samverkan i ett tidigt skede. Använd de kanaler som står till buds för att sprida till allmänheten att ni bjuder in till samverkan. Kom också ihåg att göra det tydligt *hur* det går att påverka arbetet. Finns det en förslagslåda? Ska ni skicka ut en enkät eller hålla en workshop?

POTENTIELLA SAMVERKANSPARTNERS

Skola

I läroplanen (Lgr 11) för grundskolan ingår undervisning om hembygden i kursplanen för samhällsvetenskap:

Hemortens historia. Vad närområdets platser, byggnader och vardagliga föremål kan berätta om barns, kvinnors och mäns levnadsvillkor under olika perioder.

Om skolorna inte redan använder lokalsamlingen är det läge att etablera ett samarbete kring hur den kan bli en bra pedagogisk resurs med utgångspunkt i just läroplanen.

Arkiv och museum

Arkiv och museum är erfarna förvaltare och förmedlare av kulturarven och genom samverkan kan lokalsamlingen bli en tydligare resurs i förhållande till dem. Ta reda på vad kommunarkiv och eventuella museum i er kommun samlar och visar. Arkiv, bibliotek och museum kan komplettera varandra och tillsammans säkra tillgången till ett brett utbud av kulturarvsresurser för medborgarna.

Ta kontakt med personalen på arkiv och museer i området för att bygga upp samverkan och kompetensutbyte kring lokalsamlingen. Det finns mycket inspiration att hämta från deras arbete. På museer finns kunskaper om bland annat förmedling och utställning men troligtvis också erfarenheter av gallring i kulturarvssamlingar. Detta kan vara ett stöd i arbetet med lokalsamlingen. På arkiven finns i sin tur viktig kompetens när det kommer till unika och äldre handlingar. Om ni är osäkra på hur äldre material i er lokalsamlingen bäst bevaras för framtiden finns det hjälp att få på arkiven.

Hembygdsförening och specialintresserade

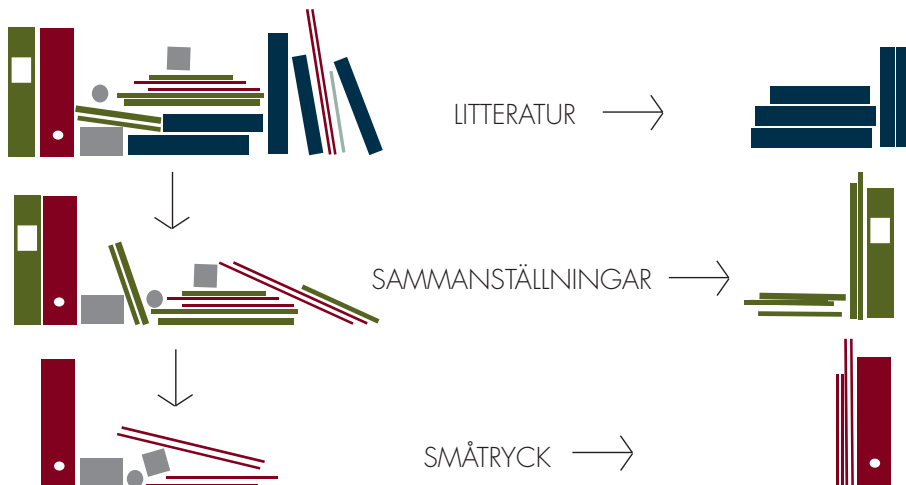
I hembygdsföreningar och bland medborgarna i stort kan det finnas ett stort engagemang och mycket kunskap om lokalbygden. Dessa personer är med stor sannolikhet de flitigaste användarna av lokalsamlingen och de kan vara en utmärkt resurs i arbetet med den. Speciellt under inventeringen om det finns mycket material med oklar lokalanknytning. Dessutom har de troligtvis idéer som är viktiga att lyssna in. Dock måste inflytande ske inom tydliga ramar. Kom ihåg att det finns fler målgrupper än den som hörs mest.

INVENTERA

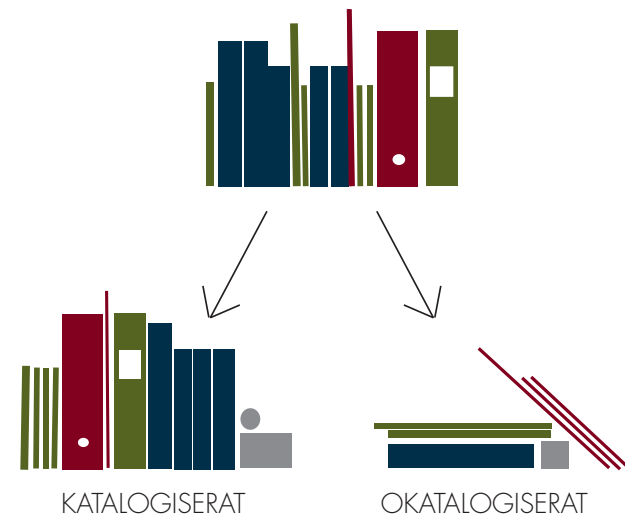
Börja med att formulera syftet med inventeringen. En inventering kan vara ett mycket omfattande och tidskrävande arbete och det bör därför finnas en tydlig plan för vad som ska inventeras, hur och varför. För logg över inventeringen! Dokumentation minskar risken att erfarenheterna från inventeringen går förlorade. En bra och tydlig dokumentation gör själva inventeringen lättare och är också bra att utgå ifrån när resultatet ska förmedlas till övrig personal.

KOM IGÅNG

1. Dela upp inventeringen i olika steg med tydliga delmål. Oavsett samlingens omfattning kan inventeringen kännas som en stor utmaning. Då kan det underlätta att inventera varje innehållskategori för sig. Det är också ett bra sätt att skapa sig en uppfattning om samlingens innehåll och sammansättning.

2. Skilj ut okatalogiserat material för senare bedömning. Det okatalogiserade materialet måste katalogiseras och göras sökbar om det ska finnas kvar. Bedömningen av vad som ska införlivas och vad som inte ska införlivas gör ni först efter att det finns överblick över lokalsamlingen.

3. Sammanställ erfarenheterna från inventeringen. Sammanställningen bör uppfylla det syfte som formulerats tidigare och även besvara de eventuella frågeställningar som formulerades då.

Se inventeringen som en kartläggning, inte städning eller utrensning. Inventeringen ger den översikt som möjliggör åtgärder. Det är först efter inventeringen som ni kan ta strategiska beslut om åtgärder som gallring och nyförvärv.

DEFINIERA

För att kunna arbeta aktivt med lokalsamlingen krävs att ett tydligt syfte formuleras. Hur och varför ska biblioteket jobba med sin lokalsamling och vad ska lokalsamlingen innehålla? Hur kan biblioteket uppfylla lokalsamlingens syfte inom ramen för sin verksamhet?

PRIORITERA

Att definiera samlingen handlar om att tänka över dess roll inom verksamheten och i förhållande till andra kulturarvsresurser i närområdet. Dessutom behöver definitionen formuleras med hänsyn till rådande förutsättningar på varje bibliotek. Samlingens omfattning och inriktning bör anpassas efter tillgänglig plats, budget och personalsituation.

Ställ er dessa frågor:

- Vad är samlingens syfte?
- Vem vill vi att samlingen ska nå?
- Hur mycket plats har vi?
- Finns det personal som kan jobba med lokalsamlingen utan att den blir personbunden?

För att sedan kunna besvara följande fråga:

- Vad kan och bör lokalsamlingen innehålla för att både uppfylla sitt syfte och ta hänsyn till våra förutsättningar?

FORMALISERA

Definitionen bör sedan formaliseras i skriftliga riktlinjer. Att ha tydliga skriftliga riktlinjer ger trygghet för personalen som då kan utveckla arbetsrutiner inom definierade ramar. Riktlinjer ger också medborgarna insyn i beslutsprocessen. Med en tydlig och formaliserad definition av samlingen kan ni bygga upp hållbara och tidsparande rutiner som inte är personbundna utan professionella och grundade i bibliotekets verksamhetsplan. Riktlinjerna kan inkluderas i bibliotekets medieplan eller tas fram som ett separat dokument men ska vara tillgängliga för personal och medborgare.

Riktlinjerna bör klargöra samlingens syfte, innehåll och avgränsning. Riktlinjerna bör även fastställa på vilka grunder förvärv och gallring kan ske och vilka kriterier och rutiner som gäller för mottagande av donationer till lokalsamlingen. Att biblioteket övertar förfoganderätten över det donerade materialet är viktigt att poängtera.

FYLL I MALLEN PÅ NÄSTA SIDA

Som komplement kan det vara bra att ta fram en mall för kvittens eller protokoll som kan användas vid mottagande av donationer.

Den bör innehålla fält för:

- Namn och kontaktuppgifter till donerande verksamhet/person
- Namn och kontaktuppgifter till mottagande verksamhet
- Beskrivning av det material som överlämnas
- Datum och underskrift av donerande verksamhet/person
- Datum och underskrift av mottagande verksamhet

Mall - Riktlinjer för lokalsamling

Lokalsamlingen syfte

Lokalsamlingens innehåll och avgränsning

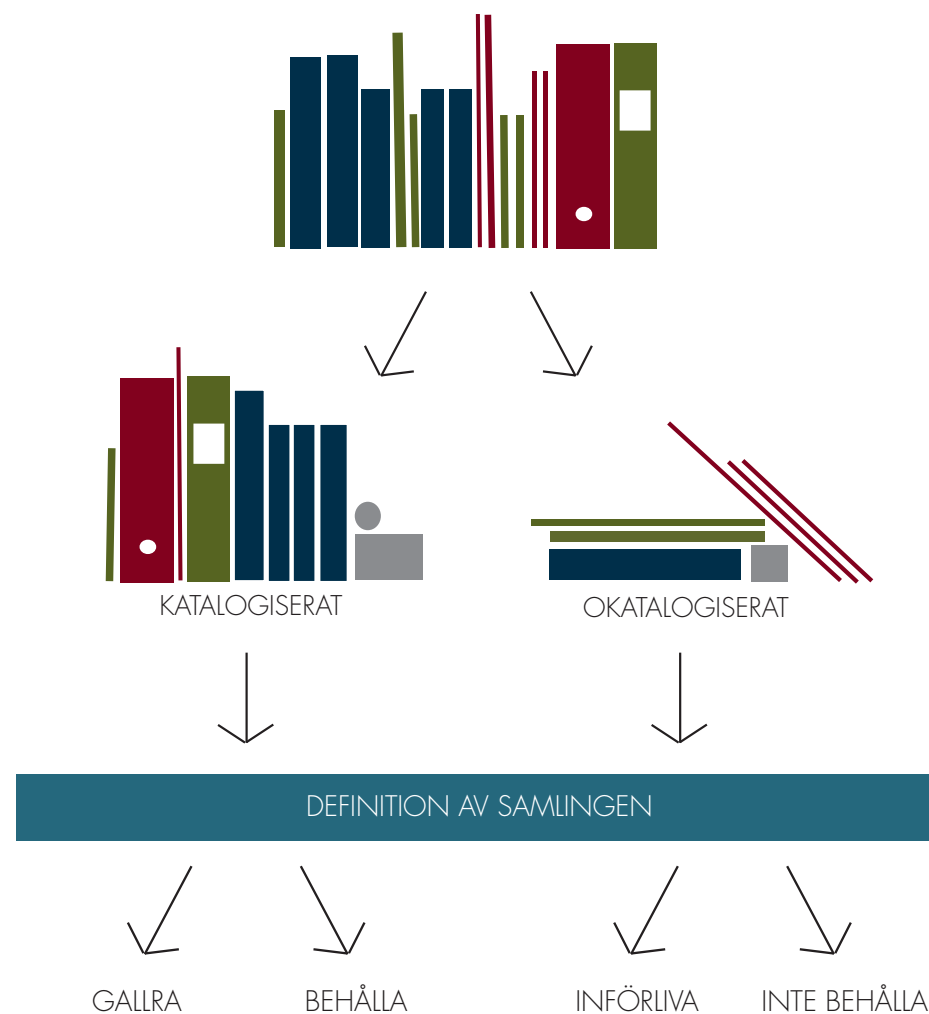
Förvärv

Gallring

Donation

APPLICERA

Gå igenom det katalogiserade och okatalogiserade materialet och bedöm vad som faller inom lokalsamlingens syfte och avgränsning. Gallra katalogiserat material, respektive låt bli att införliva okatalogiserade material, som faller utanför definitionen.

INTEGRERA

Lokalsamlingen behöver vara en del av bibliotekets basverksamhet för att hållas levande och relevant för såväl personal som medborgare. Arbeta fram nya rutiner så att ni bygger upp samma professionella självförtroende kring lokalsamlingen som ni har kring beståndet i övrigt.

Utveckla lokalsamlingens bestånd kontinuerligt

Utgå ifrån de nya riktlinjerna för samlingen och diskutera gallringsbeslut och möjliga förvärv i personalgruppen. Ta också fram rutiner för att bevaka utgivningen av relevant hembygds litteratur.

Inkludera lokalsamlingen i programverksamheten

Bestäm att ni ska ha en regelbunden programpunkt som knyter an till lokalbygden och lokalsamlingen. Det kan vara en föreläsning med någon ur hembygdsföreningen, en släktforskningskurs, ett familje-arrangemang eller ett inslag i ett språkcafé. Använd den samverkan ni byggt upp för att ta vara på de kompetenser som finns att tillgå i närområdet.

Inkludera lokalsamlingen i er marknadsföring

Sprid information om lokalsamlingen i affischering och programblad. Låt till exempel information om samlingen ligga som en återkommande del i programbladet. Ha en rutin för att hålla information om vad som finns i lokalsamlingen uppdaterad på er webbplats.

Låt inte lokalsamlingen bli personbunden

Involvera hela personalgruppen i arbetet med lokalsamlingen i den mån det är möjligt. Lämna uppdateringar på arbetsplatsmöten och avsätt tid för fortbildning. Boka in en föreläsning eller guidning där personalen kan lära sig mer om lokalhistorien så att de lättare kan hjälpa besökarna att utforska lokalsamlingen.

PRESENTERA

Det blir allt viktigare att tänka på hur bibliotekets bestånd presenteras för låntagarna. Det är känt att ett aktivt arbete med skyltning lockar till lån och när biblioteken blir mer öppna förväntas besökarna navigera i biblioteksrummet på egen hand. Låt därför utgångspunkten i presentationen av lokalsamlingen vara att det ska gå att utforska samlingen på egen hand oavsett förkunskap om lokalhistorien.

PROFILERA

Ta fram specifika färger, typsnitt och eventuellt en logga som ni alltid använder i skyltning och marknadsföring av lokalsamlingen.

Använd profilen även till presentationen av det material som inte är tryckta böcker. Förvara småtryck och tidningsurklipp på ett enkelt sätt som knyter an till lokalsamlingens profil så att det snabbt går att känna igen det i hyllan.

Utgå gärna ifrån den grafiska profil som används för att marknadsföra biblioteket men se till att lokalsamlingen ändå får en egen profil och tydligt skiljer ut sig.

SYNLIGGÖR

Lokalsamlingar kan variera i omfattning från ett helt rum till en hylla och presentationen av lokalsamlingen bör anpassas till förutsättningarna på just ert bibliotek.

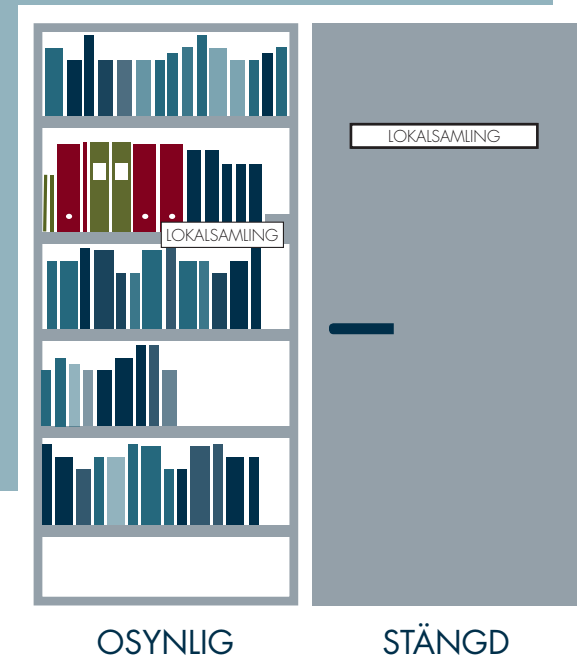
Placerad bland det övriga beståndet har fler besökare möjlighet att upptäcka lokalsamlingen "i förbifarten" men det är lätt att den blir osynlig bland de övriga böckerna. I ett eget rum är samlingen tydligt avgränsad och kan uppfattas som mer synlig men tröskeln till materialet blir samtidigt högre.

Osynlig lokalsamling

- Ge lokalsamlingen en egen hylla om möjligt
- Skapa plats för skyltning

Stängd lokalsamling

- ÖPPNA DÖRREN!
- Hänvisa till lokalsamlingen ute i biblioteket

FÖRMEDLA

Biblioteken kan utforska hur lokalhistorien kan förmedlas för att göra den mer levande och tillgänglig. Med utgångspunkt i lokalsamlingen kan biblioteken arbeta mer med förmedling utanför hyllan och bjuda in medborgarna att utforska lokalhistorien.

MÖJLIGA FÖRMEDLINGSINSATSER

Att inkludera lokalsamlingen i programverksamheten är ett sätt att förmedla samlingen, inte bara en åtgärd för att integrera den. Utöver det finns det många olika förmedlingsinsatser som ni kan prova.

Regelbundna utställningar

Ta fram en eller två utställningar per år där ni belyser aktuella ämnen förankrat i lokalhistorien. Hur omfattande sådana utställningar kan vara beror såklart på era förutsättningar. Ett sätt att skapa bättre förutsättningar är att samverka med till exempel hembygdsförening, integrationssamordnare, museum och arkiv.

Lokalhistoriska spår i biblioteket

Skapa ett barnspår med bilder, luckor, föremål, ljud och kortare texter med lokalhistoriskt tema för att väcka nyfikenhet på ett lekfullt sätt. Det går med fördel också göra lokalhistoriska spår för vuxna som precis som barnen kan inspireras av lekfullare möten med lokalhistorien.

Lokalhistoriska väskor

Med inspiration från liknande förmedling på både museum och arkiv kan ni sätta ihop väskor med material om olika lokalhistoriska ämnen. Ämnena kan knyta an till skolans läroplan och erbjudas för utlån till skolorna. De kan också utformas som "nostalgiväskor" och lånas ut till exempelvis äldreboenden.

DIGITAL FÖRMEDLING

Tillgänglighet förutsätter att samlingen är sökbar digitalt men det finns mycket mer ni kan göra än att ha en sökbar katalog. Förutsättningarna inom er verksamhet får styra vilken grad av digital förmedling som är möjlig för er.

Kräver inget eller litet kontinuerligt redaktörskap

- Låt lokalsamlingen ta plats på bibliotekets webbplats
- Ge förslag på möjliga efterforskningar i lokalsamlingen
- Länka till andra resurser för fortsatta efterforskningar, till exempel *Riksarkivets digitala forskarsal*, *DigitaltMuseum*, närmsta landsarkiv och lokala bilddatabaser.

Kräver visst kontinuerligt redaktörskap

- Lägg upp artiklar och texter om hembygden på er webbplats och byt ut dem med jämna mellanrum.
- Tillgängliggör småtryck och tidningsurklipp digitalt. Tänk dock på att upphovsrätt kan gälla. Ni kan behöva teckna avtal med tidningar eller andra utgivare för att få publicera urklippen på nätet.

Kräver kontinuerligt redaktörskap

- Ge utrymme för medskapande, ha en plattform där medborgarna kan skriva om sina minnen om hembygden och läsa andras minnen om platser i bygden.

SVEDALARUMMET

Lokalsamlingen i Svedala är relativt omfattande och finns i Svedalarummet på Svedala bibliotek. Under många år var rummet låst eftersom innehållet i samlingen ansågs för värdefullt för att rummet skulle få stå öppet. Den som ville använda samlingen fick fråga efter nyckel i biblioteksdysken. Med tiden frångicks denna princip och rummet öppnades. Personalens upplevelse var att rummet, trots den öppna dörren, ändå lockade få besökare.

Det hade under många år framförallt varit en person i personalen som arbetat med lokalsamlingen. När personen slutade visade det sig mycket svårt att göra en hållbar överlämning. Kunskapen var för starkt knuten till denna person vilket ledde till att bibliotekspersonalen saknade insyn och kunskap om vad samlingen innehöll. Osäkerheten var stor och det gjordes inga större insatser för att uppmuntra bibliotekets besökare att använda lokalsamlingen.

Genom projektet *Svedalarummet - Lär känna din hembygd* skulle det bli ändring på detta.

Svedalarummet innan projektet

SAMVERKA

För att uppmuntra till samverkan kring projektet synliggjordes det via kommunens informationstidning *SvedalaNytt*, på det lokala evenemanget *Kulturkalaset Svedala*, i pressen och sociala medier.

På Kulturkalaset lät vi medborgarna rösta på vad de ville veta mer om ur sin lokalhistoria och bjöd in till en idéverkstad där det fanns utrymme att påverka arbetet med lokalsamlingen.

I Svedala finns inget hembygdsmuseum, men en aktiv hembygdsförening vars medlemmar länge samlat material till lokalsamlingen. Den samverkan som tidigare funnits hade fallit samman när den i personalen som varit deras kontaktperson slutade. Det blev därför representanter ur hembygdsföreningen och kommunarkivarien som var bibliotekets tydligaste potentiella samverkanspartners.

Kommunarkivarien och representanter ur hembygdsföreningen kontaktades därför redan under projektets första vecka. Under arbetet med projektet upprätthölls kontakten med både medlemmar i hembygdsföreningen och kommunarkivarien och med tiden bjöds de också in till ett gemensamt samverkansmöte för att börja bygga upp ett långsiktigt samarbete dem emellan.

Vi tog också kontakt med skolan via en enkät om lokalhistoria som resurs i undervisningen inför framtida samverkan.

Projektledare Zanna Friberg berättar om projektet på Kulturkalaset i Svedala

IDÉVERKSTAD

Vi förväntade oss ett stort engagemang och många synpunkter från deltagarna i idéverkstaden. Därför tog vi hjälp av en processledare när idéverkstaden skulle planeras. För att alla skulle komma till tals utgick vi från en process som började med att var och en först fick skriva ner sina egna idéer under tystnad. Sedan diskuterade vi ämnet i grupp. Detta underlättade också dokumentationen eftersom vi hade deras nerskrivna idéer på lapparna. Det visade sig att det fanns så mycket att diskutera att vi endast hann med den första av de två planerade frågorna. Vi bestämde då att bjuda in till ytterligare en idéverkstad.

Idéverkstad 1: Hur tycker du att vi kan göra lokalhistoria mer levande och användbar?

Det var tydligt att de som deltog gjorde det för att de ville ha inflytande i localsamlingens framtid. Många av åsikterna kring localsamlingen handlade om dess framtida roll på biblioteket och i förhållande till kommunarkivet och den lokala hembygdsföreningen. Det efterfrågades också marknadsföring, digitalisering och förmedling som guidningar och utställningar. Dessutom fanns det önskemål om att det skulle bli lättare att navigera i samlingen.

Idéverkstad 2: Vad är viktigast med Svedalarummet och varför är det viktigt?

Den andra idéverkstaden frågeställning handlade om att deltagarna skulle få inventera och reflektera över varför localsamlingen är viktig. Reflektionen var det viktiga men vi landade också i en formulering av vad deltagarna kände var localsamlingens syfte:

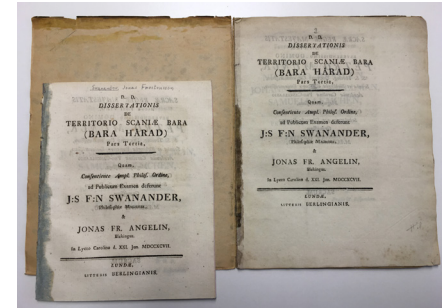
Lokalsamlingen hjälper människor att skapa sig en förståelse för sitt sammanhang och sitt lokalsamhälle. Det ger människor en möjlighet att lära av historien, och förstå varför samtiden ser ut som den gör.

INVENTERA

Vid inventeringen fann vi att localsamlingen innehöll både fack- och skönlitteratur samt:

- Tidningsurklipp om Svedala från 1923 till 2015
- Tidskrifter
- Kartor
- Tavlor
- Pärmar med sammanställningar av information om olika lokala platser, personer och företeelser.
- Kuvert med "småtryck" innehållande broschyrer, lösa tidningsurklipp, affischer, foton & vykort, programblad och flera äldre skrifter och handlingar från 1700- och 1800-talen.

I och utanför Svedalarummet fanns dessutom flera arkivlådor med blandat material om lokalhistoriska ämnen. Dessutom fanns till exempel kassetband med intervjuer, mikrofilm och mikrofilmläsare.

F.v.: Reklam, foldrar m.m. från Svedala folkbibliotek, ett torkat navelrönslöv från 1970-talet, "kapslar" för småtryck, en avhandling på latin från 1700-talet.

DEFINIERA

Lokalsamlingen i Svedala syftar till att låta medborgarna närma sig kulturarvet och lokalhistorien. Samlingen begränsas till att röra Svedala kommun, de småkommuner som historiskt legat inom kommungränserna och - om det tillför samlingen ett större sammanhang - hela Skåne.

Vi valde att prioritera litteratur och färdiga sammanställningar om lokalbygden i vår lokalsamling. Detta på bekostnad av tidskrifter - som vi valde att inte ha i lokalsamlingen.

Det innebär att vi inte kommer att införliva "samlad material" om specifika ämnen ifall de inte sammanställts i ett tillgängligt format. Även arkivhandlingar faller utanför vår prioritering då vi inte har förutsättningar att bevara sådant material på ett ansvarsfullt sätt.

Vi beslutade också att vi i första hand ska ha litteratur för vuxna. Barnböcker om närområdet eller av lokala författare är inte prioriterade i lokalsamlingen men kan införlivas i beståndet på barnavdelningen ifall de kan bidra till barnens möjligheter att lära känna sin hembygd.

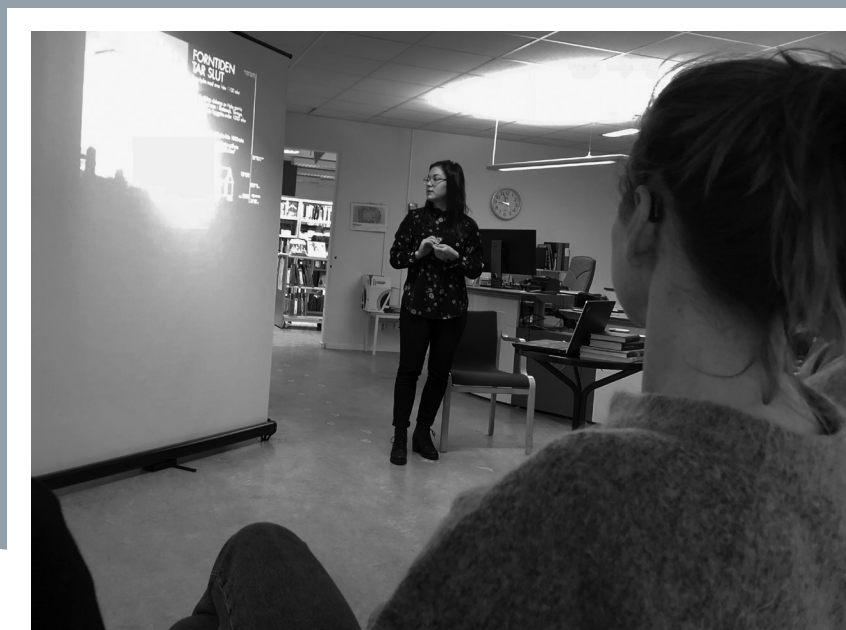
Vår definiering formaliserades i *Riktlinjer för lokalhistorisk bibliotekssamling i Svedala kommun* som antogs av Kultur- och Fritidsnämnden i Svedala i december 2018.

INTEGRERA

För att utvecklingen av lokalsamlingen skulle bli varaktig var det viktigt att dess förvaltning inte återigen blev personbunden. Därför arbetade vi genomgående med att integrera samlingen i bibliotekets verksamhet och sänka den upplevda barriären mellan lokalsamlingen och bibliotekets övriga bestånd.

Personalgruppen involverades kontinuerligt i det pågående arbetet med projektet på arbetsplatsträffar. Olika nya lösningar för rummets utseende, utformandet av riktlinjerna och gallringsbeslut diskuterades med den övriga personalen.

Vid flera inbokade fortbildningstillfällen har personalen hållits uppdaterade på förändringar i lokalsamlingen. Som en del av fortbildningen fick personalen också en lokalhistorisk föreläsning för att få ökad förståelse för lokalsamlingens innehåll.

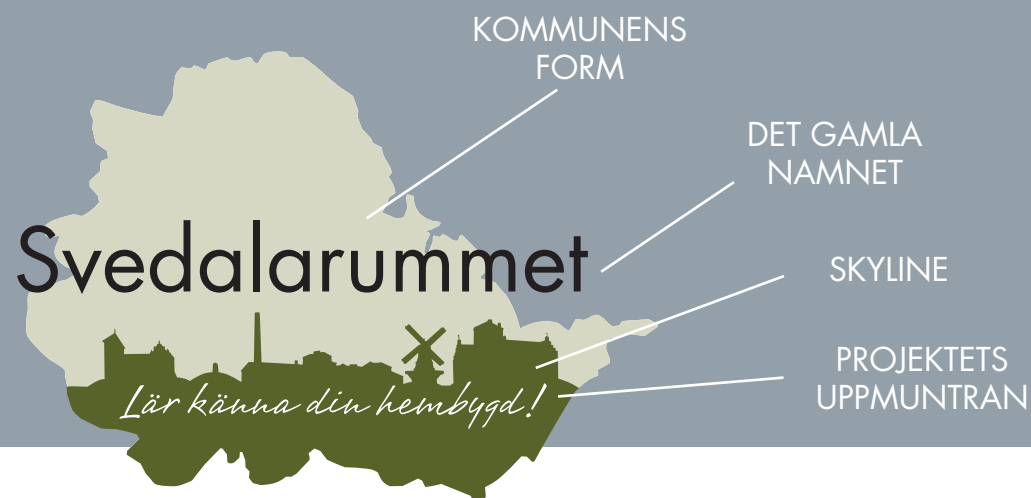

Zanna Friberg håller en föreläsning om den lokala historien för bibliotekspersonalen.

PRESENTERA

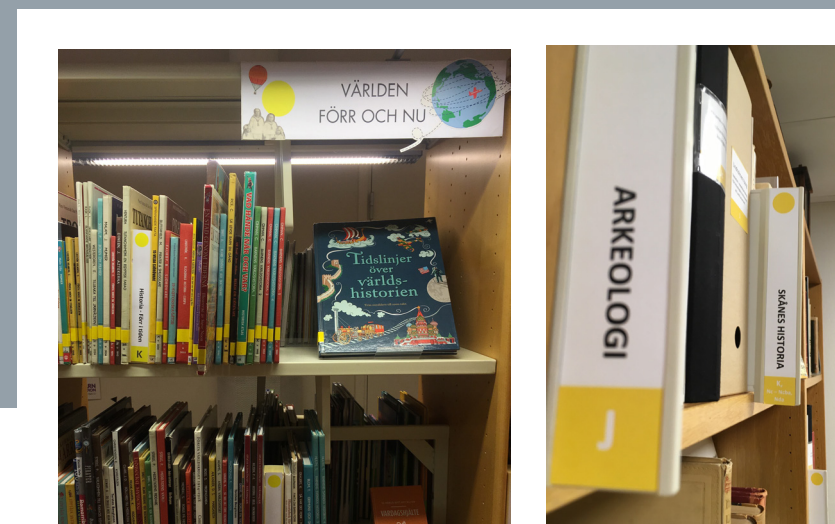
Vi ville profilera samlingen för att skapa en igenkänningsfaktor som byggde på vår nya vision av samlingen. Med hjälp av en logga för projektet och grafisk profil för lokalsamlingen kunde vi visualisera den framtida lokalsamlingen - en tillgänglig och levande resurs för alla medborgare.

Till loggan använde vi kommunens profilm färger. Vi skapade loggan utifrån Svedala kommuns geografiska form och lade till en "skyline" med byggnader och monument från kommunens olika delar och orter. Namnet Svedalarummet behölls för igenkänningsfaktorn men med tillägget *Lär känna din hembygd* som en uppmuntran.

För att tydliggöra att lokalsamlingen är en del av biblioteket och lika tillgänglig som det övriga beståndet gjorde vi hylluppställningen mer användarvänlig. Vi hämtade inspiration från det arbete som redan gjorts på biblioteken i Svedala för att göra biblioteksrummet mer lättnavigerat för barn.

På avdelningen Barnfakta hade vi gått ifrån SAB-systemet och slagit samman ämnesgrupper till färgkodade teman. Detta för att underlätta för den som utforskar litteraturen på egen hand. Avdelningarna J, K, N, S, O och delar av Q slogs ihop till "Samhälle och historia" (på barnavdelningen heter det numera "Världen förr och nu" och färgkodningen är gul). L, C och M slogs ihop till "Tradition och religion" med färgkodningen ljusblå.

Barnfakta

Svedalarummet

FÖRMEDLA

Programverksamheten

En föreläsning om lokalhistorien bokades in på vart och ett av våra tre bibliotek. Föreläsningen hölls av projektledaren och hette "Lär känna din hembygd" för att knyta an till projektets och lokalsamlingens profil. Innehållet i föreläsningen byggde på litteratur ur lokalsamlingen. På slutet av föreläsningen visades några av de mer spännande fynden från inventeringen. Besökarna fick bland annat se en medlemslista för den biblioteks förening som senare blev folkbiblioteket i Svedala och en avhandling om närområdet på latin från sent 1700-tal.

Nästa steg blir en föreläsning samt en familjedag med barnaktiviteter om lokal forntid med utgångspunkt i lokalsamlingen.

Skyltning

Runt om i biblioteket har vi synliggjort samlingen med hänvisningar och små texter om de element som utgör loggans skyline. Texterna hänvisar också till litteratur och artiklar ur lokalsamlingen.

Skyltning och korta texter om lokalhistoriska byggnader i bibliotekets tidskriftshylla.

FRAMTIDEN - NYTT BIBLIOTEK NYA MÖJLIGHETER

Våren 2021 står ett nytt bibliotek färdigt i Svedala. I det nya biblioteket finns en unik möjlighet att skapa en plats för förmedling av vår lokala historia bortom bokhyllan. Biblioteket är tillgängligt för alla därför vill vi förmedla vårt kulturarv där.

Vår vision är att skapa långsiktiga lösningar med permanenta och tillfälliga utställningar om den lokala historien som ska locka stora som små. Vi vill skapa ett snabbspår som uppmuntrar besökare att oavsett ålder, språk eller funktionsvariation att lekfullt utforska lokalhistorien. Det ska finnas utrymme att lyssna, läsa, känna och se på historien.

Konceptbild för nytt kvarter i Svedala med det nya biblioteket i bottenvåningen.
Bild: OpenStudio arkitekter AB

INSPIRATION

- Ödeshögs hembygdsbok - hembygdsbok.odeshog.se
- Stockholmskällan - stockholmskallan.stockholm.se
- Malmö Stadsarkivs arkivpedagogiska verksamhet riktad till skolor
- Malmö Museers skolprogram
- Klostret i Ystads "Kultur i vården" med minneslådor, doftskåp och nostalgikorgar
- Forskarnas galleri, Orkanenbiblioteket Malmö univeristet
- Hasse och Tage-museet i Tomelilla "Sveriges minsta museum"

Projektgruppen på studiebesök på Hasse och Tage-museet i Tomelilla.

LÄSTIPS

Om lokalsamlingar

- Wikander, E. *Eksjö lokalsamling: tankar runt arbetet med en hembygdssamling*. 1978. Examensarbete, Borås.
- Andersson, S. *Lokalsamlingen – biblioteksresurs i samverkan?* 2002. Magisteruppsats inom biblioteks- och informationsvetenskap. Institutionen för ABM, estetik och kulturstudier.
- *RUSA Guidelines for Establishing Local History Collections*. 2012. Reference & User Services Quarterly, vol. 52/no. 1,
- *Förstudie lokalthistoria på bibliotek i Östergötland*. 2014. Länsbibliotek Östergötland
- Marquis, K., Waggener, L. *What to Collect? Building a Local History Reference Collection at Your Library*. 2015. American Libraries, vol. 46.

Om samlingsförvaltning

- Riksantikvarieämbetet. *SPECTRUM - En standard för samlingsförvaltning*. 2015. Svensk översättning.
- Keene, S. *Fragments of the world: uses of museum collections*. 2005. Elsevier Butterworth-Heinemann, Oxford.
- Voss, Barbara L. *Curation as Research. A Case Study in Orphaned and Underreported Archaeological Collections*. 2012. Archaeological Dialogues, vol. 19.

Om deltagande, synlighet och inflytande

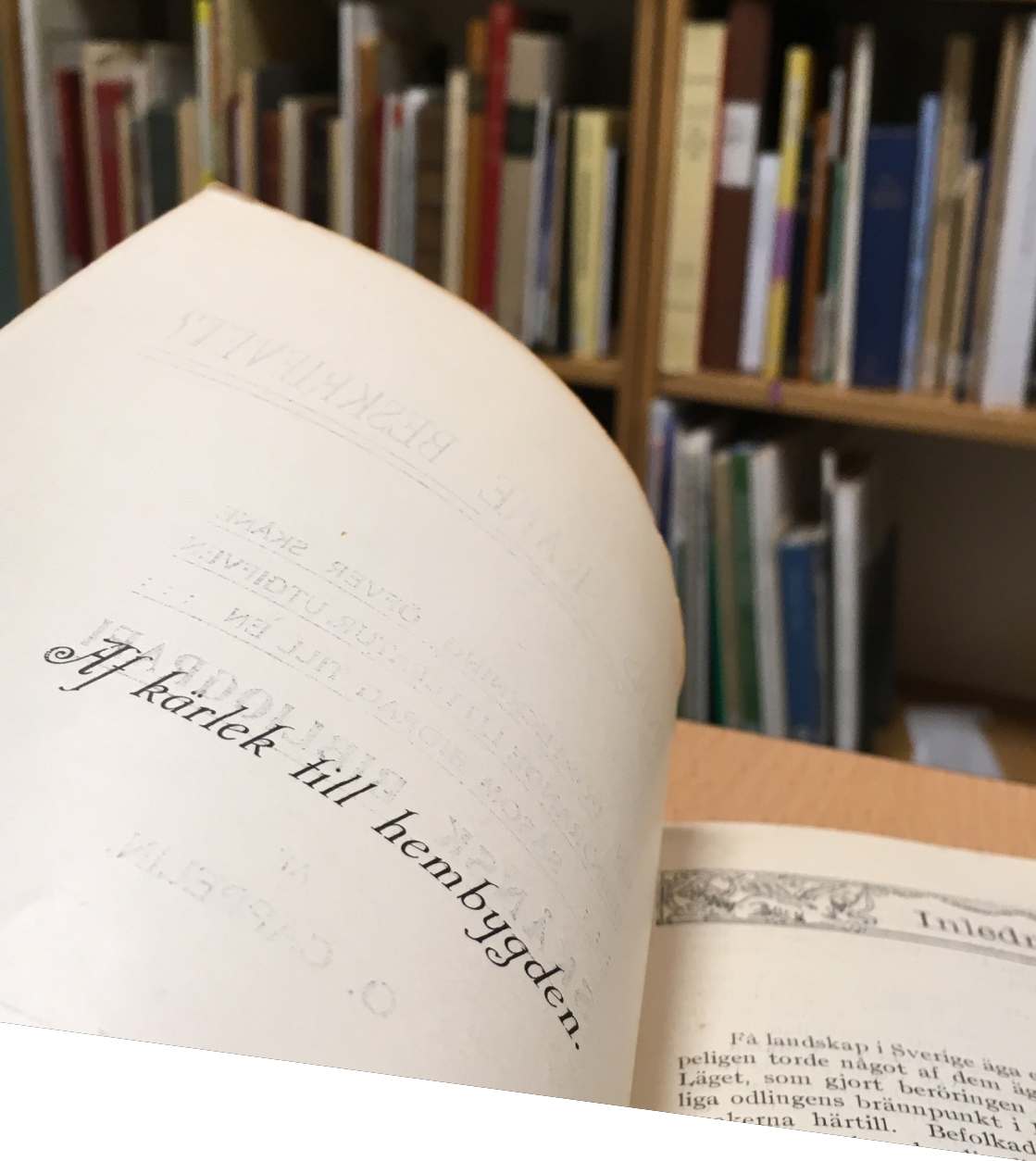
- Simon, N. *The Participatory museum*. 2010.
- Buchanan, S. A. *Curation as public scholarship: Museum archaeology in a seventeenth-century shipwreck exhibit*. 2016. Museum Worlds 4.

Denna metodhandbok är finansierad med hjälp av medel för kunskapsspridning från Region Skånes kulturförvaltning.

Metodhandboken är författad av musei- och kulturarvsvetare Zanna Friberg, projektledare för projektet *Svedalarummet – lär känna din hembygd*, på Svedala bibliotek. I redaktionskommittéen ingick kultur- och bibliotekschef Eva Thorgilsson och kultursamordnare Karin Leeb-Lundberg.

LYCKA TILL!

Åf kärlek till hembygden.

SVÉDALA KOMMUN